

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

Алла Віннічук

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Дослідницько-експериментальний напрям

СХВАЛЕНО
МІНІСТЕРСТВОМ ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

Київ – 2018

БІБЛІОТЕКА

МАН

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

Алла Віннічук

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
«ФОЛЬКЛОРИСТИКА»**

Дослідницько-експериментальний напрям

Київ – 2018

Автор:

Віннічук Алла Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Редакційна колегія:

І. В. Кручик, С. О. Лихота, О. Г. Мережинська, Н. О. Халупко

Рецензенти:

Куцевол Ольга Миколаївна, завідувач кафедри методики філологічних дисциплін і стилістики української мови факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, доктор педагогічних наук, професор

Куц Ольга Петрівна, доцент кафедри філологічних та суспільних дисциплін Комунального вищого навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти», кандидат філологічних наук

Науковий консультант:

Єфремова Людмила Олександрівна, провідний науковий співробітник відділу музикознавства та етномузикології Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, доктор мистецтвознавства

Рекомендовано науково-методичною радою
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 4 від 05.12.2017)

Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах
Науково-методичною комісією з позашкільної освіти
Науково-методичної ради з питань освіти
Міністерства освіти і науки України
(лист Міністерства освіти і науки України від 17.01.2018 № 22.1/12-Г-30)

Віннічук А. П. Програма з позашкільної освіти «Фольклористика». Дослідницько-експериментальний напрям / А. П. Віннічук ; [відп. за вип. О. Лісовий, С. Лихота]. – К., 2018. – 52 с.

У виданні представлено програму з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку, зміст якої спрямовано на підготовку талановитої молоді МАН у галузі українського фольклору, реалізацію їх творчого, дослідницького потенціалу.

Видання розраховане на педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів, а також фахівців, які займаються питаннями позашкільної освіти.

© Віннічук А. П., 2018
© Національний центр
«Мала академія наук України», 2018

ЗМІСТ

Від автора	4
Навчальна програма «Фольклористика». Пояснювальна записка	5
Початковий рівень	8
Основний рівень	21
Вищий рівень	34
Орієнтовний перелік обладнання	46
Література	47

ВІД АВТОРА

*Ми мусимо навчитися
Чути себе українцями –
Не галицькими,
Не буковинськими українцями,
а українцями без офіційних кордонів.*

Іван Франко

Ці мудрі слова великого українського письменника Івана Яковича Франка щонайкраще відтворюють потреби сьогочасного суспільства, прагнення нації відстояти незалежність держави, відродити традиції, звичаї, примножити скарбницю народної творчості.

Без вивчення культурних явищ минулого, дослідження народного світогляду, узагальнення життєвого досвіду різних поколінь неможливо сформувати духовність суспільства, виховати патріота своєї батьківщини, справжнього українця.

Збагнути народну мудрість, простежити поетапне становлення духовності українського народу в контексті історичних явищ і подій, з'ясувати роль народної творчості у формуванні етнопсихології, світоглядних засад українців допоможе наука «Фольклористика».

Програма з позашкільної освіти «Фольклористика» сприятиме поглибленому вивченню українського фольклору, формуванню науково-дослідницьких та збирацько-видавничих здібностей, виробленню навичок шанобливого ставлення до народу та його традицій.

Вивчаючи народну творчість, учні занурюватимуться у світ духовних цінностей, долучатимуться до народного досвіду, надбаного людством протягом століть, набиратимуться життєвої мудрості, адже недаремно «фольклор» у перекладі з англійської мови означає «народна мудрість», яка, в свою чергу, поєднує в собі поезію, музику, театр, танець, архітектуру, художнє й декоративно-прикладне мистецтво – все, що несе відбиток побуту, а також є втіленням поглядів та ідеалів нації.

Навчайтеся, пізнавайте, ставайте мудрішими, духовно багатшими!

Бажаю успіхів!

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

«Фольклористика»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Український фольклор як складник народної культури є важливим чинником формування національно свідомої особистості, розвитку її духовного світу, морально-естетичного, культурного, виховного аспектів. Саме завдяки народній творчості розуміємо ментальність, психологічні особливості народу, простежуємо джерела культурних традицій, звичаїв, обрядів.

Вивчаючи фольклор, учні пізнають світ, набувають практичних навиків пошуково-дослідницької роботи, розвиваються творчо, формують ціннісні орієнтири.

Навчальна програма передбачає поглиблене вивчення народної творчості, формування компетентностей, необхідних для проведення самостійних досліджень у галузі української фольклористики.

Основні завдання програми полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: поглиблення знань з українського фольклору – ознайомлення з усною словесністю, народними музикою, танцями, театром, художнім та декоративно-прикладним мистецтвом, традиціями та обрядами регіонів України, народним календарем і т. ін.; оволодіння теоретичними основами науково-дослідницької та збирацько-видавничої діяльності;

- *практичної*: закріплення вивченого матеріалу за допомогою різних видів завдань; формування навичок дослідницької, пошукової роботи, вмінь збирання та паспортизації, аналізу й інтерпретації автентичних джерел; засвоєння етики спілкування у процесі записування фольклорного матеріалу, вмиле застосування отриманих знань на практиці; здобуття навичок роботи з організації виставок, підготовки тематичних свят;

- *творчої*: написання науково-популярних статей, публікацій; набуття досвіду самостійної роботи, власної творчої діяльності (розвиток мислення, уваги, уяви, фантазії, комунікативних здібностей); формування стійкого інтересу до народної творчості, розвиток пізнавальної потреби;

- *соціальної*: виховання поваги до народних духовних цінностей, дбайливого ставлення до національної минувшини; формування громадської позиції, загальнолюдських і національних культурних цінностей; позитивних емоційно-вольових рис (самостійності, наполегливості, працелюбності тощо).

Навчальна програма розрахована на роботу з дітьми 9–11-х класів протягом трьох років. Рівні навчання – початковий, основний та вищий. На опрацювання навчального матеріалу відводиться така кількість годин: початковий рівень – 144 години (4 години на тиждень), основний рівень – 216 годин (6 годин на тиждень) і вищий рівень – 324 години (9 годин на тиждень). Кількісний склад навчальної групи – 8–12 дітей.

Програму створено відповідно до вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України №1392 від 23.11.2011 року) з освітніх галузей «Мова і література», «Мистецтво», «Суспільствознавство». За основу програми взято компоненти та ключові компетентності, виписані у положенні концепції «Нова українська школа».

Навчальна програма передбачає поєднання теоретичного матеріалу з практичними завданнями. Теоретичний матеріал пропонується подавати у формі лекцій з елементами евристичних бесід, дискусій, з використанням мультимедійних презентацій. Рекомендовано різноманітні методи навчання: пояснювально-ілюстративний (розповідь, пояснення, міркування, евристична бесіда тощо), репродуктивний (складання тезових конспектів, планів, порівняльних таблиць), проблемно-пошуковий (аналіз першоджерел, записів та ін.), дослідницький метод взаємодії викладача та учнів, самостійної роботи тощо.

Серед різноманітних форм проведення практичних робіт перевага надається: дискусіям, круглим столам, брейн-рингам; презентаціям та обговоренню книжок, кінофільмів, прослуховуванню та аналізу аудіо- і відеозаписів; семінарам, роботі в малих групах, у парах, іграм; роботі з джерелами, картами і таблицями; розв'язанню дослідницьких індивідуальних і творчих завдань різної складності.

Відведено окремі години для відвідування музеїв, виставок, народних свят, перегляду наукових, науково-популярних кінофільмів, прослуховування відеолекцій; музичних творів тощо.

На заняттях гуртка застосовують різноманітні засоби навчання: друковані видання, наочні матеріали (карти, таблиці, ілюстрації, портрети), використовують технічні засоби навчання (комп'ютер, проектор, екранну панель).

Перевіряють та оцінюють знання учнів під час практичного закріплення матеріалу, захисту дослідницьких робіт, проведення вікторин, брейн-рингів, написання статей, доповідей, рефератів, участі у конференціях, олімпіадах.

Як підсумок науково-дослідницької роботи талановитої та здатної до наукової роботи молоді пропонується організація наукової конференції, на якій юні науковці презентують результати досліджень та захищають свої роботи.

Програму можна використовувати під час проведення занять у групах індивідуального навчання, які організують відповідно до Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004 р. № 651 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.12.2008 р. № 1123).

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення до змісту програми з огляду на підготовку гуртківців, їхні інтереси і стан матеріально-технічної бази закладу.

Розподіл годин за темами – орієнтовний. Керівник гуртка зважаючи на рівень підготовки дітей може визначити кількість годин на опанування тієї чи іншої теми, вносити до програми відповідні корективи.

Перелік обладнання у програмі подано як орієнтовний відповідно до можливостей навчального закладу.

Початковий рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	2	2	-
Розділ 1. Український фольклор як складова народної культури. Мистецтво і фольклор. Національна специфіка фольклору. Етнографічні регіони України	4	1	3
Розділ 2. Міфологія	8	2	6
2.1 Класифікація міфів. Дерево Життя	4	1	3
2.2 Календарно-обрядова творчість	4	1	3
Розділ 3. Обрядовий фольклор	60	17	43
3.1. Календарно-обрядова творчість. Жанри зимового циклу. Походження новорічних святкувань. Колядки. Щедрівки	10	4	6
3.2. Народний театр. Вертеп. «Коза», «Маланка»	4	1	3
3.3. Жанри весняного циклу календарно-обрядової творчості. Весняна обрядовість: походження, класифікація, особливості	8	2	6
3.4. Великодні свята. Писанкарство	2	1	1
3.5. Фольклорний танок як основа художньо-культурного розвитку	4	1	3

3.6. Жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості	4	1	3
3.7. Жанри осіннього циклу календарно-обрядової творчості	8	2	6
3.8. Зв'язок жанрів календарно-обрядової творчості з художньою літературою, музикою, театром, образотворчим мистецтвом	4	1	3
3.9. Родинно-обрядовий фольклор. Загальні положення	4	1	3
3.10. Весільна обрядовість, її виникнення і становлення. Весільні пісні. Поетика, обрядові наспіви. «Троїста музика»	8	2	6
3.11. Зв'язок жанрів родинно-обрядової творчості з художньою літературою, музикою, театром, образотворчим мистецтвом	4	1	3
Розділ 4. Дитячий фольклор	10	4	6
Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності	48	20	28
Розділ 6. Експерсії, конкурси, тематичні заходи	10	2	8
Підсумок	2	2	-
Разом	144	50	94

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (2 год)

Теоретична частина. Мета, завдання роботи гуртка. Ознайомлення з планом роботи. Ознайомлення з літературою.

Розділ 1. Український фольклор як складова народної культури. Мистецтво і фольклор. Національна специфіка фольклору. Етнографічні регіони України (4 год)

Теоретична частина. Національна специфіка фольклору. Фактори впливу на розвиток фольклору (географічне розміщення, історичний розвиток, природа, заняття, ремесла тощо) та його етнічні особливості. Спільні та відмінні риси мистецтва та фольклору.

Етнографічні регіони України: Центрально-Східний (Середнє Подніпров'я, Слобожанщина, Причорномор'я), Українське Полісся, Західний (Волинь, Поділля, Покуття, Опілля, Бойківщина, Лемківщина, Гуцульщина, Закарпаття і Буковина). Носії фольклору: народні співці, кобзарі, лірники, бандуристи та ін.

Практична частина. Робота з картою, позначення етнографічних регіонів України.

Замальовка ескізів одягу. Опрацювання вступної статті до книжки «Закувала зозуленька» (антологія української народної поетичної творчості).

Круглий стіл на тему «Регіональна специфіка фольклору». Дослідження на тему «Відомі кобзарі нашого краю». Підготовка повідомлення (міні-презентації).

Розділ 2. Міфологія. (8 год)

2.1. Класифікація міфів. Дерево Життя (4 год)

Теоретична частина. Міфологія як наука про міфи й міфологічну свідомість. Поняття про міф. Класифікація міфів: героїчні, космогонічні, антропогонічні та антропологічні, тотемічні, теогонічні, анімістичні, календарні, історичні, есхатологічні. Поняття про Вічне Дерево Життя (Світове дерево).

Практична частина. Робота з текстами. Бліц-опитування. Замальовка Світового дерева. Презентація та обговорення книжок (на вибір учителя): В. Войтовича «Українська міфологія», О. Бондарука чи М. Костомарова «Слов'янська міфологія», С. Плачинди «Словник давньоукраїнської міфології».

Виконання творчих (колективних та індивідуальних) завдань.

2.2. Календарно-обрядова творчість (4 год)

Теоретична частина Загальна характеристика. Класифікація жанрів (зимового, весняного, літнього та осіннього циклів). Види, тематичні групи.

Практична частина. Презентація та обговорення книжок (на вибір учителя): С. Килимника «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні», В. Скуратівського «Місяцелік. Український народний календар». Робота з аудіо- та відеозаписами. Проведення бесіди за запитаннями. Брейнінг. Виконання індивідуальних завдань.

Розділ 3. Обрядовий фольклор (60 год)

3.1. Календарно-обрядова творчість. Жанри зимового циклу.

Походження новорічних святкувань. Колядки. Щедрівки (10 год)

Теоретична частина. Походження новорічних святкувань. Значення термінів «колядка», «щедрівка». Поетичне величання господарів, їхніх родин, магічне пророкування щасливого майбутнього, прославляння хліборобської праці (оранки, сівби, збирання врожаю) у колядках. Час виконання колядок. Тематичні групи (господареві, господині, парубкові, дівчині). Структура колядок: заспів, власне колядка, приспів, поколядь. Класифікація колядок.

Час виконання щедрівок. Щедрий вечір (Маланка). Своєрідність поезики колядок і щедрівок, багатство їхньої художньої образності. Яскраві зорові образи (сонце, місяць, зорі, золото, вогонь). Повтори, паралелізми, алітерації, тропи тощо.

Посівальні пісні. Мотиви. Образи-архетипи (віз, плуг, батіг тощо).

Водохресні пісні. Свято Водохреща (перехід сонця у сузір'я Водоля – день богині води Дани чи божества сонця Ярдана).

Практична частина. Ознайомлення з класифікацією колядок за Ф. Колесою (із хліборобськими мотивами, воєнними мотивами, із фантастичним чи казковим підкладом, любовного змісту, з біблійним підкладом), за С. Килимником (філософічні, світоглядно-міфологічні, лицарсько-дружинні, історичні, пізньої княжої доби, початків християнства, періоду двовір'я, апокрифічні, біблійні, релігійно-національні), за підручником «Українська усна народна творчість» З. Лановик, М. Лановик (міфологічно-культові, родинно-господарські, історичні, біблійно-апокрифічні). Робота з текстами. Проведення бліц-опитування. Дискусія (обговорення проблемних питань). Завдання-відтворення (дослідити символіку колядок та щедрівок, відтворити її на малюнку).

3.2. Народний театр. Вертеп. «Коза», «Маланка» (4 год)

Теоретична частина. Вертепна драма. Зародження та розвиток. Вертеп (подекуди – Трон, Райок, Печера, Яр тощо). Основні теми, мотиви та образи. Форми побутування: «живий вертеп», «ляльковий вертеп». Новорічна вистава «Коза». Новорічна пісня-вистава «Маланка».

Практична частина. Ознайомлення з класифікацією колядок за Ф. Колесою (із хліборобськими мотивами, воєнними мотивами, із фантастичним чи казковим підкладом, любовного змісту, з біблійним підкладом), за С. Килимником (філософічні, світоглядно-міфологічні, лицарсько-дружинні, історичні, пізньої княжої доби, початків християнства, періоду двовір'я, апокрифічні, біблійні, релігійно-національні), за підручником «Українська усна народна творчість» З. Лановик, М. Лановик (міфологічно-культурні, родинно-господарські, історичні, біблійно-апокрифічні). Робота з текстами. Проведення бліц-опитування. Дискусія (обговорення проблемних питань). Завдання-відтворення (дослідити символіку колядок та щедрівок, відтворити її на малюнку).

Виготовлення Різдвяної зірки. Робота з аудіо- та відеозаписами.

Презентація та обговорення книжки О. Воропая «Звичаї нашого народу» (етнографічний нарис).

3.3. Жанри весняного циклу календарно-обрядової творчості. Весняна обрядовість: походження, класифікація, особливості (8 год)

Теоретична частина. Походження весняних обрядів і пісень. Класифікація (ігри; весняні пісені-закличоки; водіння весняних хороводів і танків (із співами)).

Жанрові різновиди веснянок. Характерні образи й мотиви веснянок. Насиченість пісенною символікою: голуб, зіронька, сокіл, зозуля; образи закоханих; верба – символ зустрічі й побачень молоді; калина – символ вроди, дівочої цноти і кохання; рута – символ дівочтва і суворості звичаїв; барвінок – символ шлюбу тощо.

Гаївки як різновид веснянок. Класифікація: наверстовані з релігійними додатками, історичні. Побутові, заклик весни, відображення чеснот дівчини на виданні, хвальні, жартівливі, на побутові теми, політичні, військові, магічні тощо (за класифікацією С. Килимника). Хронологічно-тематичні групи веснянок-гаївок: тотемічно-культурні, господарсько-вегетативні, лицарсько-княжі, військово-історичні, родинно-побутові, жартівливо-іронічні (за підручником «Українська усна народна творчість» З. Лановик, М. Лановик).

Величальні (волочільні, волочібні) пісні. Обряд «волочіння» («мандрівка по селу»). Ридзівки чи ригульки.

Практична частина. Бліц-опитування. Робота з текстами. Презентація й обговорення книжки «Українські символи» за ред. М. Дмитренка. Дослідження – творче спостереження: дослідити текст веснянки, з'ясувати значення символів за допомогою словника. Виконання творчих та тестових завдань. Робота в парах (групах).

3.4. Великодні свята. Писанкарство (2 год)

Теоретична частина. Великодні свята. Писанкарство. Символіка та колористика писанки.

Практична частина. Бесіда за запитаннями.

Виготовлення Різдвяної зірки. Виготовлення писанки. Робота з аудіо- та відеозаписами.

Обговорення особливостей вертепних скринь (Куп'янська, Галаганівська, Славутинська). Виконання творчих завдань.

Презентація та обговорення книжки О. Воропая «Звичаї нашого народу» (етнографічний нарис).

3.5. Фольклорний танок як основа художньо-культурного розвитку (4 год)

Теоретична частина. Класифікація українського народного танцю. Композиційний колорит форми побудови танцю: коло, лінія, колона, змійка тощо. Рухи у танці: «дрібущечки», «розніжки», «щупаки», «повзунець» та ін.

Особливості виконання «Кривого танка».

Практична частина. Бесіда за запитаннями. Робота з аудіо- та відеоматеріалами.

3.6. Жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості (4 год)

Теоретична частина. Маївки (майські пісні). Обряди Зеленої (Клечальної) неділі. Мотиви маївок. Поетика жанру.

Магічна основа русального обряду і пісень. Мотиви русальних пісень. Основні теми купальських пісень.

Петрівчані (петрівчанські) пісні – оригінальна календарно-обрядова лірика літнього циклу, виконання якої пов'язане з традицією петрівчаних обрядів. Тематика петрівчаних пісень (від найдавніших до пісень з новою тематикою). Прийоми гумору, сатири в піснях жартівливого змісту.

Собітка. Собіткові пісні та дійства.

Царинні обряди. Царинні пісні – як обереги від природних стихій, лиха, епідемій.

Практична частина. Робота з текстами. Робота з аудіо- та відеозаписами. Завдання-апробація: дослідити символічний зміст пісень літнього циклу, сформулювати висновок про спільні та відмінні риси з піснями весняного циклу, підготувати презентацію.

3.7. Жанри осіннього циклу календарно-обрядової творчості (8 год)

Теоретична частина. Жнивварські пісні. Мотиви. Умовний поділ жнивварських пісень: зажинкові, власне жнивні, обжинкові. Обряд ушанування «Спасової бороди», останнього снопа. Образна система, художні засоби.

Косарські пісні як супровід до праці під час косовиці та після завершення роботи. Образ косаря. Архетип води.

Гребовицькі пісні. Образ робітника-гребця. Мотиви замовлянь до сонця, до вітру, до вечора тощо. Тематичний діапазон (панщина, робота в наймах тощо).

Практична частина. Робота з текстами. Робота з індивідуальними картками. Виконання творчих завдань.

Створення власного роздуму на тему «Роль пісень осіннього циклу в житті селянина».

3.8. Зв'язок жанрів календарно-обрядової творчості з художньою літературою, музикою, театром, образотворчим мистецтвом (4 год)

Теоретична частина. Мотиви обрядовості у творчості поетів-романтиків (М. Шашкевич «Веснівка», Я. Головацький «Весна», «Два віночки», Л. Боровиковський «Маруся» та ін.). Поетика жанру веснянки у творчості Б. Грінченка («Весняні сонети»), І. Франка («Веснянки»). Перегуки весняного циклу в поезіях П. Тичини («Гаї шумлять», «Великдень»), Б. Лепкого («У Великодній тиждень»), Б.-І. Антонича («Зелені свята»). Календарно-обрядова творчість і сучасна література.

Календарна обрядовість у картинах М. Пимоненка «Страсний четвер», «Великдень у Малоросії», «Пасхальна заутрення», «Святочне ворожіння»; І. Соколова «Ніч на Івана Купала», «Ворожіння на вінках»; В. Томашевського «На Івана Купала», Я. Пструка «Русалка».

Український народний танець в інтерпретації М. Вантуха, В. Верховинця, Х. Ніжинського, П. Вірського, Г. Чапкіса та ін.

Українська народна пісня у виконанні співаків, груп, аматорських колективів і т. ін. Відродження українського музичного етносу, автентичних мелодій та народних пісень у проекті «Фольк-musik».

Практична частина. Робота з текстами. Робота з індивідуальними картками. Бліц-опитування. Підготовка та представлення презентації на тему «Календарно-обрядова творчість».

3.9. Родинно-обрядовий фольклор. Загальні положення (4 год)

Теоретична частина. Основні етапи життя людини: весілля, народження дитини, будівництво нового дому, новосілля, смерть.

Обрядовість, пов'язана з народженням дитини. Баба-повитуха. «Бабина каша». Перша купіль. Вибір імені.

Обряди, пов'язані з будівництвом дому. Вибір місця для дому. Ритуал «квітки». Обряд новосілля. Оздоблення будинку. Народне ткацтво (килими, рушники, скатертини, божники; декоративні елементи: бомбочки, дармовиси, кутасики, торочки, френдзлі). Вишивання. Колористика. Лозоплетіння. Декоративне малювання.

Похоронна обрядовість: вірування і звичаї. Голосіння та їх різновиди. Роль музичних інструментів у поховальній обрядовості (флюяра, трембіта).

Практична частина. Робота з аудіозаписами. Виконання індивідуальних завдань. Бесіди за запитаннями. Бліц-опитування. Семінар на тему «Звичаї та обряди моєї родини». Виконання творчих завдань.

3.10. Весільна обрядовість, її виникнення і становлення. Весільні пісні. Поетика, обрядові наспіви. «Троїста музика» (8 год)

Теоретична частина. Український весільний обряд як явище народної драматургії. Традиційні компоненти весільного обряду (етапи й частини весілля). Персонажі весільної драми. Обрядові весільні пісні. Функції весільних пісень. Композиція, образна система, стиль, мова весільних пісень. Зображення обрядової атрибутики й ритуальних дій. Розкриття символічного значення весільних обрядів (плетення вінка, вбирання гільця, приготування та розподіл короваю і шишок, розплітання коси, покривання молодої тощо). Образи-символи у весільних піснях (вінок, калина, коса, барвінок, коровай, зозуля та ін.).

«Троїста музика». Склади: цимбали, скрипка, барабан; скрипка, сопілка, бубон; скрипка, цимбали, бас; скрипка, цимбали, бубон; дві скрипки, бас (або бубон).

Практична частина. Робота з текстами. Виконання індивідуальних завдань. Зарисовка ескізів традиційного весільного костюма. Виготовлення весільного деревця (гільця). Семінар «Символіки весільного рушника».

Інтерактивна гра «Віночок». Робота з аудіо- та відеозаписами.

3.11. Зв'язок жанрів родинно-обрядової творчості з художньою літературою, музикою, театром, образотворчим мистецтвом (4 год)

Теоретична частина. Елементи родинної обрядовості у драматургії І. Котляревського («Наталка Полтавка»), Г. Квітки-Основ'яненка («Сватання на Гончарівці»), Т. Шевченка («Назар Стодоля»). Обряд весілля у прозі Г. Квітки-Основ'яненка («Маруся»), Марка Вовчка («Козачка»), Панаса Мирного («Хіба ревуть воли, як ясла повні»).

Обряд похорону у творах Г. Квітки-Основ'яненка («Маруся»), І. Нечуя-Левицького («Микола Джеря»), М. Коцюбинського («Тіні забутих предків»).

Мотиви голосінь у ліриці Лесі Українки («Жалібний марш»), П. Тичини («На могилі Шевченка»).

Українська народна пісня у виконанні співаків, груп, аматорських колективів. Відродження українського музичного етносу, автентичних мелодій та народних пісень у проекті «Фольк-musik».

Родинна обрядовість у картинах М. Пимоненка «Свати», «Засватали», «Проводили рекрута»; В. Маковського «Дівич-вечір», К. Трутовського «Весільний викуп», Ф. Кричевського «Наречена».

Практична частина. Робота з текстами. Перегляд і обговорення відеофільмів, вистав за мотивами вивчених творів. Гра «Обряд» (інсценізація обрядів з вивчених творів). Підготовка та представлення проектів «Зв'язок жанрів родинно-обрядової творчості з художньою літературою».

Розділ 4. Дитячий фольклор (10 год)

Теоретична частина. Різновиди дитячих пісень. Колискові пісні та забавлянки. Поетика. Багатство народного колискового репертуару: різноманітність тем, сюжетів, мотивів. Персоніфіковані образи сну, дрімоти. Інші образи: котик, сонце, вітер, пташки. Образ матері у колискових піснях. Своєрідність композиції колискових пісень.

Забавлянки – «поетичні пестування» (за Г. Виноградовим). Потішки або утішки, їх призначення. Пестушки, дражнилки. Кумулятивні казочки, казочки-небилиці, безконечні або надокучливі казочки.

Заклички. Страшилки, мирилки, прозивалки, дражнилки.

Практична частина. Робота з текстами. Дослідження фольклорного матеріалу та підготовка презентацій на тему «Поетика дитячого фольклору». Робота з аудіо- та відеозаписами. Підготовка презентації на тему «Значення колискової пісні в житті дитини». Гра «Відтворення».

Розділ 5. Основи науково-дослідницької діяльності (48 год)

Теоретична частина. Поняття про дослідницьку діяльність. Основні види досліджень (теоретичне, експериментальне, індивідуальне, групове, колективне, комбіноване). Види учнівських дослідницьких робіт. Поняття актуальності й новизни дослідження. Видатні українські фольклористи.

Фольклорна (фольклористична) експедиція – найпоширеніша форма фольклористичного дослідження та збирання автентичних зразків народної творчості. Специфіка фольклористичного дослідження. Етапи проведення фольклористичного дослідження. Поняття автентичності, першоджерел, наукової літератури, варіанти їх пошуку, фіксації та групування. Науковий апарат дослідницької роботи. Формулювання теми, мети і завдань роботи. Рекомендації щодо складання плану роботи. Підготовка програми-запитальника. Аналіз та оброблення теоретичного матеріалу. Вимоги до оформлення списку використаної літератури.

Збирання та оброблення фольклорних матеріалів. Вимоги до записування фольклорних текстів. Освоєння аудіо- та відеоапаратури: робота з диктофоном, мікрофоном, фото- та відеокамерою. Правила техніки безпеки. Паспортизація текстів. Культура ведення бесіди під час збирання, записування фольклорних матеріалів. Цінність записуваного матеріалу. Засвоєння вимог до архівного опрацювання фольклорних матеріалів.

Практична частина. Вибір теми для наукового реферату. Первинне інформаційне оброблення теми. Пошук і фіксація літератури. Робота з каталогами бібліотек, науково-бібліографічними інтернет-порталами. Складання плану реферату. Збирання матеріалу в бібліотеці, Інтернеті. Опрацювання зібраних матеріалів. Оформлення роботи. Формування списку використаної літератури. Створення мультимедійної презентації. Підготовка до публічного виступу. Захист наукового реферату.

Розділ 6. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (10 год)

Теоретична частина. Екскурсії до музеїв. Зустрічі з науковцями. Наукові читання.

Практична частина. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, культурних споруд тощо. Участь у конференціях, конкурсах, тематичних заходах.

Підсумок (2 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Відзначення кращих вихованців. Рекомендації щодо подальшої дослідницької роботи. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- визначення термінів «фольклор», «фольклористика», «мистецтво», «синкретизм», «усна народна творчість», «музичний фольклор», «народно-прикладне мистецтво», «народний театр», «народний танець», «обряд», «традиція», «звичай», «фольклорна експедиція» та ін.;
- національну специфіку фольклору;
- фактори впливу на розвиток фольклору та його етнічні особливості;
- етнографічні регіони України;
- видатних фольклористів, хореографів, виконавців народних пісень;
- обрядовий фольклор, його жанри та піджанри;
- характерні ознаки народної музичної творчості;
- жанри зимового циклу;
- особливості жанрів весняного циклу;
- особливості жанрів літнього циклу;
- жанри осіннього циклу;
- фольклор рідного краю;
- основні виражальні засоби декоративно-ужиткового мистецтва;
- вимоги до записування та паспортизації фольклорних матеріалів;
- види наукових досліджень;
- якісні характеристики наукової роботи і її відмінності від реферативного повідомлення;
- основні етапи наукової роботи;
- методи аналізу першоджерел, методи дослідницької роботи;
- вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи;
- правила бібліографічного опису;
- вимоги до оформлення доповіді та презентації;
- основи публічного виступу.

Вихованці мають вміти:

- грамотно, логічно і змістовно викладати свої знання, думки, оцінки;

- оперувати науковою термінологією;
- працювати над завданнями індивідуально, у малих групах та колективно;
- виважено, змістовно розкривати тематичний матеріал, логічно та послідовно доводити власну думку;
- публічно виступати, брати активну участь у колективному обговоренні порушеного питання чи проблеми;
- працювати з картою і таблицями;
- працювати з текстом наукового, науково-популярного чи навчального видання;
- аналізувати джерела, ставити до них певні евристичні запитання і давати на них відповіді;
- складати порівняльні таблиці;
- складати план індивідуальної дослідницької роботи;
- формулювати тему, мету, об'єкт, предмет і завдання наукового дослідження;
- визначати методи науково-дослідницької роботи;
- вибирати й опрацьовувати необхідну для досліджень інформацію;
- аналізувати важливість наукового дослідження відповідно до його етапів і розділів роботи;
- оформлювати науково-дослідницьку роботу відповідно до вимог;
- оформлювати доповідь і презентацію відповідно до вимог;
- виголошувати доповідь.

Вихованці мають набути досвіду:

- виконання творчих та індивідуальних творчо-дослідницьких завдань;
- розв'язання завдань підвищеної складності;
- складання схем і порівняльних таблиць;
- роботи з документами;
- вибору теми для наукового реферату;
- збирання матеріалу в бібліотеці, Інтернеті;
- роботи з каталогами бібліотек, науково-бібліографічними інтернет-порталами;
- аналізу, систематизації, узагальнення зібраної інформації;
- складання плану реферату;
- оформлення роботи;
- формування списку використаної літератури;
- створення мультимедійної презентації;
- підготовки до публічного виступу;

- захисту наукового реферату;
- участі у конференціях, конкурсах, тематичних заходах.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	1	2
Розділ 1. Український фольклор як художня система	6	2	4
1.1. Поетика фольклору. Класифікація фольклорних творів	6	2	4
Розділ 2. Героїчний епос	33	13	20
2.1. Походження та розвиток українського народного героїчного епосу. Билини	10	4	6
2.2. Думи	10	4	6
2.3. Історичні пісні. Пісні-хроніки	10	4	6
2.4. Героїчний епос і художня література, музика, образотворче мистецтво	3	1	2
Розділ 3. Балади	12	4	8
3.1. Класифікація балад, їх тематичний діапазон	12	4	8
Розділ 4. Ліричні пісні	42	16	26
4.1. Родинно-побутові пісні	10	4	6
4.2. Суспільно-побутові пісні	10	4	6
4.3. Танкові пісні	6	2	4
4.4. Пісні літературного походження	6	2	4
4.5. Романси	6	2	4
4.6. Зв'язок жанрів пісенної лірики з художньою літературою, театром, образотворчим мистецтвом	4	2	2
Розділ 5. Казкова проза	30	12	18
5.1. Виникнення українського народного казкового епосу. Казки про тварин	6	2	4

5.2.Чарівні (героїчні) казки	6	2	4
5.3. Соціально-побутові казки	6	2	4
5.4. Анекдоти	4	2	2
5.5. Небилиці	2	1	1
5.6. Притчі	2	1	1
5.7. Зв'язок народної казкової прози з художньою літературою, музикою, театром, образотворчим мистецтвом	4	2	2
Розділ 6. Основи науково-дослідницької діяльності	72	22	50
Розділ 7. Конкурси, лекторії, екскурсії	15	2	13
Підсумок	3	–	3
Разом	216	72	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи гуртка. Мета і завдання роботи на поточний навчальний рік. Організаційні питання. Рекомендована література.

Практична частина. Звіти гуртківців про виконання отриманих на літо завдань. Обговорення індивідуальних планів роботи.

Розділ 1. Український фольклор як художня система (6 год)

1.1. Поетика фольклору. Класифікація фольклорних творів (6 год)

Теоретична частина. Загальна характеристика. Роди (епос, ліро-епос, лірика, драма), види, жанри уснопоетичної творчості: обрядовий фольклор (календарно-обрядова лірика: колядки, щедрівки, посівальні та водохресні пісні; веснянки, гаївки, величальні пісні; маївки, пісні русальні, царинні, купальські, гребовецькі, петрівчані, жнивварські; родинно-обрядові пісні: весільні, колискові, забавлянки, поховальні), необрядовий фольклор (соціально-побутові пісні: козацькі, чумацькі, рекрутські, солдатські, наймитські, заробітчанські, емігрантські, робітничі, стрілецькі; родинно-побутові пісні: про кохання, родинне життя, жіночу долю; жартівливі та сатиричні пісні; пісенні монострофи (коломийки, частівки).

Практична частина. Укладання таблиці «Класифікація жанрів української народної словесності». Практична частина «Виправ помилку». Робота з текстами. Робота з аудіо- та відеозаписами. Дослідження фольклорного матеріалу та підготовка презентацій на тему «Поетика фольклору», «Українська усна народна творчість».

Розділ 2. Героїчний епос (33 год)

2.1. Походження та розвиток українського народного героїчного епосу. Билини (10 год)

Теоретична частина. Історична основа походження та розвиток українського народного героїчного епосу. Класифікація жанрів героїчного епосу.

Билинний епос. Полеміка та погляди щодо його походження. Циклізація билин в українській фольклористиці. Сучасний поділ билин. Поетика билин. Історія збирання і дослідження. Найвідоміші оповідачі билин (Василь Щегольонюк, Марфа Крюкова та ін.).

Використання сюжетів та мелодій билин композиторами (Р. Глієр, О. Гречанинов, М. Лисенко, М. Мусоргський, П. Ніщинський, М. Римський-Корсаков, Б. Лятошинський та ін.)

Практична частина. Ознайомлення з циклізацією билин в українській фольклористиці за класифікацією М. Грушевського та сучасним поділом билин за класифікацією, вміщеною в підручнику «Українська усна народна творчість» З. Лановик, М. Лановик. Обговорення проблемних питань. Робота з аудіо- та відеозаписами. Перегляд відеозаписів про Добриню, Альошу Поповича, Іллю Муромця та ін. Презентація та обговорення книжки «Народні думи, пісні. Балади» (Вступ. Стаття В. Яременка). Робота з картками. Проблемні дебати на тему «Походження жанру билини».

2.2. Думи (10 год)

Теоретична частина. Українські народні думи як унікальне явище народної творчості. Історія походження дум, їх композиція та жанрові особливості. Класифікація українських народних дум. Думи про героїчну боротьбу українського народу проти національного поневолення, соціально-побутові думи. Історія дослідження дум (думовий епос в епоху романтизму, вивчення дум Лесею Українкою, Філаретом Колессою, М. Рильським, М. Стельмахом, С. Мишаничем та ін.).

Практична частина. Ознайомлення з класифікацією українських народних дум: за М. Драгомановим (пісні віку дружинного і княжого, поезія

козацького віку, пісні віку гайдамацького, пісні віку рекрутського і кріпацького, пісні про волю); за Філаретом Колесою (думи про турецьку неволю, думи про лицарську смерть козака, думи про щасливий вихід козаків із небезпеки та поворот із воєнного походу, думи про Хмельниччину, думи без історичного підкладу з виразною моралізаторською тенденцією); сучасна класифікація дум (за класифікацією, вміщеною в підручнику «Українська усна народна творчість» З. Лановик, М. Лановик).

Робота з текстами. Робота з картками. Обговорення проблемних питань. Виконання вправ дослідницького і творчого характеру.

2.3. Історичні пісні. Пісні-хроніки (10 год)

Теоретична частина. Жанрові особливості історичних пісень, їх класифікація. Аналіз основних груп історичних пісень: історичні пісні доби козаччини, їх зв'язок із думами; історичні пісні періоду Коліївщини та Гайдамаччини (друга пол. XVII – XVIII ст.); історичні пісні періоду повстань XIX ст.; пісні національно-визвольних рухів першої половини XX ст. Поетика жанру.

Пісні-хроніки. Тематичні групи: співанки-хроніки з історичним підґрунтям (про Олексу Довбуша, Семена Хотюка, Лук'яна Кобилицю), соціально-побутові співанки-хроніки, родинно-побутові – про трагічні події та випадки з буденного життя.

Практична частина. Робота з текстами. Інтелектуальна вікторина «Що? Де? Коли?» (на основі історичних пісень та пісень-хронік). Дослідження та обговорення проблемних питань.

Підготовка та представлення міні-презентації на тему «Мій улюблений герой історичної пісні».

2.4. Героїчний епос і художня література, музика, образотворче мистецтво (3 год)

Теоретична частина. Виконавці українського героїчного ліро-епосу. Найвідоміші українські кобзарі та лірники, їх творчі долі (Остап Вересай, Гнат Гончаренко, Михайло Кравченко, Володимир Перепелюк; Данило Бандурка, Грицько Кобзар, Прокіп Скряга, Зезуля Семен; Тарас Компаніченко, Василь Нечепач та ін.). Історія збирання і дослідження жанрів українського народного героїчного епосу. Основні фольклористи-дослідники, найважливіші видання.

Зв'язок жанрів героїчного епосу з художньою літературою. Образи народних співців у творчості Т. Шевченка («Перебендя»), народні мотиви у творчості П. Куліша («Дума про татарина й орача»), історичні пісні й думи у

ліро-епосі Ю. Федьковича («Довбуш», «Лук'ян Кобилиця»). Переосмислення образів та сюжетів у творчості Б. Грінченка («Смерть отаманова»), М. Зерова («Ріг Вернигори»). Героїчний епос і сучасна література.

Музично-стилістичні ознаки дум у творчості М. Лисенка, Д. Січинського, М. Вериківського.

Кобзарі і бандуристи в живописі (В. Віхтинський «Кобзар», І. Гончар «Кобзар», О. Сластіон «Козак-бандурист», Д. Безперчий «Бандурист», О. Шупляк «Бандура», К. Трутовський «Сліпий бандурист», Ф. Стовбуненко «Козак-бандурист» та ін.).

Практична частина. Робота з текстами. Виконання вправ дослідницького і творчого характеру. Вікторина «Про яку історичну постать ідеться?»

Підготовка та представлення реферату на тему «Українські кобзарі та лірники».

Розділ 3. Балади (12 год)

3.1. Класифікація балад, їх тематичний діапазон (12 год)

Теоретична частина. Жанрова своєрідність українських народних балад. Поєднання епічного, ліричного і драматичного компонентів у баладі. Проблеми поділу українських балад, їх класифікація. Тематичний аналіз основних баладних сюжетів. Балади про кохання і дошлюбні взаємини («Ой чие то жито, чий то покоси», «Тройзілля», «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «Їхали козаки із Дону додому» та ін.). Мотиви сімейних взаємин та конфліктів («Проводжала мати сина у солдати»; «Ой пити би горівочку», «Прийшов Іван до Марійки» та ін.). Відгомони соціального й історичного життя в українських народних баладах («Про Довбуша і Дзвінку», «Балада про Кармалюка», «Марусяк і попада», «Бондарівна», «Лимерівна» та ін.). Поетика, символіка балад, перегуки з ліричними піснями. Зіставний аналіз жанру балади з жанрами ліричної та історичної пісні. Зв'язок жанру народної балади з літературою; балади народні й літературні: спільні та відмінні риси. Історія збирання і дослідження жанру.

Балада як музичний жанр. Перші взірці балад у творчості композиторів Ф. Шуберта, Ф. Ліста, П. Чайковського. Фортепіанні балади Т. Безуглого, М. Вілінського, С. Людкевича, Б. Лятошинського.

Практична частина. Робота з текстами. Робота з аудіо- та відеозаписами. Комунікативний практикум (за запитаннями учителя).

Дослідження «Риси епосу, лірики і драми у баладному жанрі», представлення результатів.

Розділ 4. Ліричні пісні (42 год)

4.1. Родинно-побутові пісні (10 год)

Теоретична частина. Специфіка народної лірики, її відмінності від обрядової творчості. Жанрові ознаки ліричних пісень, їх класифікація.

Тематичні групи родинно-побутових пісень. Народні пісні про кохання і дошлюбні взаємини: основні мотиви та образи. Поетика народних пісень про родинне життя. Вдовині та сирітські пісні. Своєрідність жартівливо-гумористичних пісень. Теми, мотиви, символіка.

Практична частина. Робота з текстами. Робота з аудіо- та відеозаписами. Робота з індивідуальними картками. Презентація та обговорення книжки «Поетика української народної пісні». Визначення та обговорення проблемних питань. Дискусія на тему «Світова велич українських народних пісень».

Виконання вправ дослідницького і творчого характеру (виписати з пісень різних груп (про кохання, вдовині, сирітські) символи, записати їх значення; порівняти символіку пісень різних груп). Робота зі словником символів.

4.2. Суспільно-побутові пісні (10 год)

Теоретична частина. Аналіз суспільно-побутової лірики. Основні мотиви та образи козацьких пісень; поетика чумацьких пісень; рекрутські, солдатські та жовнірські пісні, їх жанрові особливості та зв'язок із жанром голосінь; характеристика інших жанрових різновидів суспільно-побутових пісень (кріпацькі, бурлацькі, наймитські, жебрацькі, заробітчанські, емігрантські та ін.). Стрілецькі пісні. Зв'язок жанрових різновидів із суспільно-історичною реальністю. Особливості ритмомелодики, римування, архітектоніки української необрядової лірики.

Практична частина. Виконання індивідуальних завдань. Робота з текстами. Робота з аудіо- та відеозаписами. Обговорення проблемних питань. Виконання вправ дослідницького і творчого характеру на тему «Творці стрілецьких пісень».

Тренінг «Визначення особливості ритмомелодики, римування, архітектоніки української необрядової лірики».

4.3. Танкові пісні (6 год)

Теоретична частина. Гопак. Основні танцювальні рухи: стрибки, присядки. Складні кружляння. Козачок. Темп виконання. Основні танцювальні рухи (припадання/доріжки, тинки, колупалочки, вірьовочки, присядки, голубці, ланцюжки та ін.).

Коломийка. Походження назви. Коломийковий розмір. Тематичні групи коломийок (за класифікацією Філарета Колесси). Сучасна класифікація коломийки (за класифікацією, вміщеною у підручнику «Українська усна народна творчість» З. Лановик, М. Лановик). Основні танцювальні рухи коломийки: зірниця, присядка, мережка, тропак, ножиці. Мелодії коломийок: вокальні, вокально-інструментальні, інструментальні. Шумки як різновид танкової лірики. Краков'як. Гопачки, чабарашки, дрібушки.

Практична частина. Робота з текстами. Робота з аудіо- та відеозаписами. Складання коломийки. Виконання вправ дослідницького і творчого характеру.

Семінар-практикум «Історія дослідження коломийок. Коломийковий вірш».

Перегляд відеозаписів «Танкові пісні».

4.4. Пісні літературного походження (6 год)

Теоретична частина. Пісні літературного походження як особливий пласт української народної пісенної творчості. Особистості письменників і долі їхніх пісень. Специфіка їх виконання та побутування.

Практична частина. Робота з текстами. Робота з аудіо- та відеозаписами. Виконання вправ дослідницького і творчого характеру. Обговорення проблемних питань.

Підготовка та представлення презентації на тему «Письменник і доля його пісні».

4.5. Романси (6 год)

Теоретична частина. Історія походження та розвитку жанру. Художньо-тематичні особливості жанру романсу. Тематичний діапазон романсів: кохання, зрада, смерть. Романс-баркарола («Ніч яка місячна, зоряна ясна»). Романс у ритмі вальсу («Ой, ти дівчино заручена»). Романси у ритмі танго («Гуцулка Ксеня», «Мак червоний між житами»).

Практична частина. Робота з текстами. Робота з аудіо- та відеозаписами. Виконання вправ дослідницького і творчого характеру.

4.6. Зв'язок жанрів пісенної лірики з художньою літературою, театром, образотворчим мистецтвом (4 год)

Теоретична частина. Ліричні пісні у драматургії І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, у творчості поетів-романтиків, Т. Шевченка, Ю. Федьковича. Робітничий фольклор у творчості І. Франка.

Емігрантська тематика у ліриці П. Карманського, Олександра Олеся, Є. Маланюка, О. Ольжича.

Відомі виконавці романсів (І. Козловський, О. Вертинський, І. Юр'єва, В. Агафонов та ін.).

Практична частина. Робота з текстами. Робота з аудіо- та відеозаписами. Бесіда за запитаннями.

Перегляд і обговорення відеофільмів (на вибір учителя): «Наталка Полтавка», «Шельменко-денщик», «Сватання на Гончарівці» тощо.

Розділ 5. Казкова проза (30 год)

5.1. Виникнення українського народного казкового епосу.

Казки про тварин (6 год)

Теоретична частина. Погляди на проблему виникнення українського народного казкового епосу. Жанрові особливості українських народних казок. Розвиток та еволюція жанру народної казки. Основні художні засоби та прийоми народних казок. Розширення тематики і проблематики, збагачення художньо-образної системи. Зв'язок народної казки з літературною: спільні та відмінні риси. Поетика жанру. Зв'язок українського народного казкового епосу з іншими жанрами усної словесності. Історія збирання і дослідження народних казок.

Класифікація народного казкового епосу. Аналіз основних жанрово-тематичних груп казок.

Казки про тварин: особливості художньо-образної структури. Аналіз мотивів основних груп казок про тварин. Розмежування жанрів казки про тварин та байки. Особливості побудови кумулятивних казок, їх різновиди. Типи кумуляції.

Музика в народних казках (М. Лисенко «Пан Коцький», «Коза-Дерева», «Зима і Весна»; С. Дяченко «Круть і Верть та ін.»).

Художники-ілюстратори народних казок (В. Голозубов, В. Ковальчук, К. Лавро, К. Штанко та ін.).

Оповідачі народних казок (дід Панас, Сашко Лірник та ін.).

Практична частина. Презентація та обговорення книжки: «Українська народна казка» і «Калинова сопілка». Виконання індивідуальних і творчих завдань дослідницького характеру. Написання казки на одну із запропонованих тем (на вибір учителя): «Хто замолоду працює, той на старість панує»; «Навчай дитину в молодості, щоб спочив у старості»; «Щасливо там жити, де вміють дружити». Обговорення особливостей виконання казок про тварин. Круглий стіл на тему «Навчально-виховний потенціал народних казок».

5.2. Чарівні (героїчні) казки (6 год)

Теоретична частина. Особливості сюжету чарівних казок. Художньо-образна та композиційна будова чарівних казок. Традиційно усталені формули – ініціальні (хронологічні, топографічні), медіальні, фінальні. Аналіз основних мотивів та образів. Символізм казок. Вплив історичного розвитку суспільства на трансформацію жанру казки.

Практична частина. Робота з аудіо- та відеозаписами, обговорення особливостей виконання чарівних казок. Презентація та обговорення книжки «Мандрівка в українську казку; приказкове коло». Проведення бесіди за запитаннями. Виконання індивідуальних і творчих завдань дослідницького характеру.

5.3. Соціально-побутові казки (6 год)

Теоретична частина. Особливості тематики соціально-побутових казок. Класифікація казок: дидактичні, сімейно-антагоністичні, гумористичні, сатиричні (за класифікацією Л. Дунаєвської).

Практична частина. Презентація й обговорення книжки «Соціально-побутова казка». Гра «Заплутана стежка». Інтерактивний практикум «Запитання – відповідь».

5.4. Анекдоти (4 год)

Теоретична частина. Виникнення та розвиток жанру. Групи анекдотів: суспільно-побутові й родинно-побутові. Політичні анекдоти. Поетика жанру: сарказм, пародія, іронія, гротескний стиль. Функціональна роль контрасту, антитези, гіперболи.

Практична частина. Виконання індивідуальних і творчих завдань дослідницького характеру. Робота з аудіо- та відеозаписами. Конкурс на визначення кращого розповідача анекдотів.

Презентація та обговорення книжки «Українські народні анекдоти, жарти, дотепи».

5.5. Небилиці (2 год)

Теоретична частина. Специфічні риси небилиць. Особливості композиції: принцип зумисної деформації реальності. Алогізми.

Практична частина. Виконання індивідуальних і творчих завдань дослідницького характеру. Виконання тестових завдань. Складання небилиць.

Підготовка та представлення презентації на тему «Значення небилиць в українському фольклорі».

5.6. Притчі (2 год)

Теоретична частина. Значення терміна. Специфічна поетика. Тематика притч: євангельські притчі, оповіді без біблійного підґрунтя. Композиційні особливості.

Практична частина. Виконання індивідуальних і творчих завдань дослідницького характеру. Складання кросворда на тему «Пареміографія».

Конкурс «Оратор» (виголошення промови на тему «Роль казки в житті дитини»).

5.7. Зв'язок народної казкової прози з художньою літературою, музикою, театром, образотворчим мистецтвом (4 год)

Теоретична частина. Мотиви казок у проповідницькій і полемічній літературі (І. Вишенський, І. Галятовський, Ф. Прокопович). Переробки народних казок у творчості письменників ХІХ ст. (Марко Вовчок, Панас Мирний, І. Франко).

Інтерпретація народних сюжетів у творчості Лесі Українки, М. Коцюбинського. Елементи казкових сюжетів у прозі (І. Кочерги, М. Хвильового, В. Симоненка, О. Іваненко, В. Близнеця, В. Нестайка, Д. Павличка та ін.).

Український ляльковий театр. Народні музичні казки.

Практична частина. Робота з текстами. Інсценізація уривку з улюбленої казки. Виконання індивідуальних і творчих завдань дослідницького характеру. Обговорення проблемних питань.

Складання таблиці «Спільні та відмінні риси народних і літературних казок».

Розділ 6. Основи науково-дослідницької діяльності (72 год)

Теоретична частина. Сучасний стан дослідження фольклору в Україні. Вибір теми наукового дослідження та її обґрунтування. Об'єкт, предмет дослідження. Структура наукового дослідження. Правила оформлення вступної частини наукової роботи. Аналіз проблеми у науковій літературі. Обґрунтування актуальності та відповідності проблеми сучасним вимогам суспільства. Методи дослідження. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи. Підготовчий етап до написання роботи. Робота із джерелами і літературою. Методи оброблення джерел і літератури. Написання та оформлення науково-дослідницької роботи. Підготовка до захисту науково-дослідницької роботи. Вимоги до доповіді. Рекомендації з оформлення наочних

матеріалів. Використання технічних засобів. Основи публічних виступів та етикет дискусії.

Практична частина. Розроблення концепції дослідження, визначення мети і завдань роботи. Створення перспективного схематичного плану дослідницької діяльності. Складання плану-проспекту наукової роботи. Вибір методів дослідження. Підбір джерел, літератури, їх опрацювання. Створення вступної частини наукового дослідження. Структурування основної частини наукової праці, укладання розділів (написання основного тексту роботи), формування узагальнень і висновків. Оформлення посилань та відповідного наукового апарату. Оформлення згідно з вимогами списку використаних джерел і літератури. Укладання додатків. Редагування та корегування роботи, підготовка матеріалів до друку.

Написання доповіді і підготовка до публічного захисту. Обговорення виступів, визначення недоліків, коментування, поради.

Розділ 7. Конкурси, лекторії, екскурсії (15 год)

Теоретична частина. Екскурсії до музеїв. Зустрічі з науковцями. Наукові читання, лекторії, тематичні заходи.

Практична частина. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, культурних споруд тощо. Участь у конференціях, конкурсах, тематичних заходах.

Підсумок (3 год)

Практична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік. Рекомендації щодо подальшої дослідницької роботи. Завдання на літо.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- історичну основу походження й розвитку українського народного героїчного епосу;
- класифікацію жанрів героїчного епосу;
- циклізацію билин в українській фольклористиці;
- класифікацію українських народних дум;
- найвідоміших українських кобзарів та лірників;
- жанрові особливості історичних пісень, їх класифікацію;
- особливості баладного жанру;

- специфіку народної лірики;
- жанрові ознаки народних пісень, їх класифікацію;
- основні мотиви та образи суспільно-побутових пісень;
- класифікацію танкових пісень;
- пісні літературного походження, романси;
- найвідоміших виконавців українських народних пісень;
- класифікацію народного казкового епосу;
- жанрово-тематичні групи казок;
- найвідоміших композиторів, художників-ілюстраторів, що працювали над народними казками;
- виникнення та розвиток жанру анекдоту;
- специфічні риси небилиць;
- специфіку й тематику притч;
- фольклор рідного краю;
- правила складання бібліографії та списку джерел;
- основні вимоги до написання й оформлення наукової роботи, її публічного захисту;
- способи апробації наукових результатів.

Вихованці мають уміти:

- грамотно, логічно і змістовно відтворювати вивчений матеріал, чітко і послідовно висловлювати власну думку, аргументовано презентувати оціночні твердження;
- вживати наукову термінологію;
- працювати з таблицями;
- працювати із текстом наукового, науково-популярного або навчального видання;
- виявляти причинно-наслідкові зв'язки;
- складати порівняльні таблиці;
- порівнювати оцінки і твердження вчених щодо проблемних питань;
- працювати над завданнями індивідуально та в колективі;
- самостійно планувати етапи роботи над науковим дослідженням;
- збирати і критично аналізувати інформацію з першоджерел та наукової літератури;
- логічно вибудовувати текст наукової роботи;
- аргументовано доводити свої твердження, лаконічно і чітко робити висновки за результатами дослідницької роботи;

- представляти результати свого дослідження;
- виважено, змістовно вести дискусію;
- публічно виступати, активно брати участь у колективному обговоренні проблеми;
- створювати мультимедійні презентації.

Вихованці мають набути досвіду:

- проведення дискусії з проблемних питань;
- розроблення концепції дослідження, визначення мети і завдань роботи;
- створення перспективного схематичного плану дослідницької діяльності;
- складання плану-проспекту наукової роботи;
- вибору методів дослідження;
- підбору джерел, літератури, їх опрацювання;
- створення вступної частини наукового дослідження;
- структурування основної частини наукової роботи;
- укладання розділів (написання основного тексту роботи), формування узагальнень і висновків;
- оформлення посилань та відповідного наукового апарату;
- оформлення згідно з вимогами списку використаних джерел і літератури;
- укладання додатків;
- редагування і корегування роботи, підготовки матеріалів до друку;
- написання доповіді;
- підготовки до публічного захисту;
- обговорення виступів, визначення недоліків, коментування;
- участі у конференціях, конкурсах, олімпіадах, виставках.

Вищий рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	усього	теоретичні	практичні
Вступ	3	1	2
Розділ 1. Становлення та розвиток української фольклористики	49	17	32
1.1. Основні етапи становлення української фольклористики	9	3	6
1.2. Фольклористична діяльність українських поетів-романтиків	10	4	6
1.3. Наукові школи української фольклористики ХІХ ст.	15	5	10
1.4. Українська фольклористика ХХ ст.	15	5	10
Розділ 2. Основні світоглядні системи українського фольклору	23	7	16
2.1. Дохристиянські вірування давніх слов'ян	15	5	10
2.2. Історична епоха в розвитку українського фольклору	8	2	6
Розділ 3. Народна документальна (історична) проза	36	14	22
3.1. Легенди	12	4	8
3.2. Перекази	10	4	6
3.3. Народні оповідання. Бувальщини	10	4	6
3.4. Зв'язок історичної прози з художньою літературою	4	2	2
Розділ 4. Пареміографія як частина фольклору	33	13	20
4.1. Пареміографія. Пареміологія	7	3	4
4.2. Загадки. Класифікація. Поетика жанру	6	2	4

4.3. Приказки і прислів'я	6	2	4
4.4. Прикмети, повір'я. Тематика і поетика	6	2	4
4.5. Вітання, тости, побажання- подяки	4	2	2
4.6. Зв'язок паремій з художньою літературою	4	2	2
Розділ 5. Український фольклор XX ст.	12	4	8
Розділ 6. Український фольклор початку XXI ст.	36	12	24
6.1. Сучасний міський фольклор	14	4	10
6.2. Фольклор і туристичний бізнес. Політичний фольклор і фольклор у політиці	12	4	8
6.3. Сучасний дитячий фольклор. Учнівський фольклор	10	4	6
Розділ 7. Основи науково- дослідницької діяльності	108	32	76
Розділ 8. Конкурси, лекторії, екскурсії	21	3	18
Підсумок	3	–	3
Разом	324	103	221

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи гуртка. Організаційні моменти. Актуалізація опорних знань з минулого навчального року. Рекомендована література на поточний навчальний рік.

Практична частина. Виконання індивідуальних творчих завдань. Написання есе на тему «Актуальні проблеми сучасної фольклористики».

Розділ 1. Становлення та розвиток української фольклористики (49 год)

1.1. Основні етапи становлення української фольклористики (9 год)

Теоретична частина. Фольклористика як наука. Історія фольклору. Теорія фольклору. Періодизація фольклору: доісторична (міфологічна) та історична епохи.

Міфологічна епоха: палеоліт, мезоліт, протонеоліт, неоліт, бронзовий вік, залізний вік, праслов'янський період.

Історична епоха: княжий період, козаччина, період бездержавності, час новітнього розвитку, сучасний етап.

Український фольклор у творчості сучасних професійних та аматорських колективів. Гурти автентичного співу («Божичі», «Володар», «Буття»). Етнічні мотиви у творчості гуртів «Тартак», «Воплі Відоплясова», «Гайдамаки». Оригінальне нашарування етнічних елементів у творчості гурту «Даха Браха».

Практична частина. Виконання індивідуальних і творчих завдань дослідницького характеру. Укладання порівняльної таблиці на тему «Основні періоди українського фольклору».

Написання тез статті «Дві школи у фольклористиці».

Робота з аудіо- та відеозаписами.

1.2. Фольклористична діяльність українських поетів-романтиків (10 год)

Теоретична частина. Романтизм і формування науки про фольклор. Визначний внесок М. Максимовича у вивчення української народної поезії. Фольклорні збірники першої половини ХІХ ст. Фольклористично-етнографічна діяльність М. Цертелева, І. Срезневського, М. Шашкевича, Я. Головацького, І. Вагилевича. Альманах «Русалка Дністровая» (1837).

Практична частина. Презентація та обговорення книжок (на вибір учителя): «Виклади давньослов'янських легенд або міфологія, укладена Я. Головацьким», «Слов'янська міфологія».

Підготовка та представлення презентації «Внесок поетів-романтиків у розвиток фольклористики».

1.3. Наукові школи української фольклористики ХІХ ст. (15 год)

Теоретична частина. Наукові школи української фольклористики ХІХ ст.: міфологічна, міграційна, історична; основні теоретичні положення та їх застосування у наукових працях. Фольклористичні дослідження (М. Костомарова, П. Куліша, М. Драгоманова, В. Антоновича, П. Чубинського, М. Сумцова, П. Житецького, О. Потебні, І. Франка, В. Гнатюка та інших фольклористів ХІХ ст.). Широке розгортання збирацької і дослідницької роботи у 90-х роках ХІХ ст. Публікації усної народної творчості у періодичних виданнях і фахових часописах «Етнографічний збірник», «Матеріали до українсько-руської етнології», «Киевская старина», «Житіє і слово», «Сборник Харьковского историко-филологического общества», «Этнографическое

обозрение». Організація фольклористичної діяльності Науковим Товариством імені Т. Шевченка (Львів). Фольклористична діяльність М. Грушевського.

Практична частина. Виконання творчого завдання «Незавершене рішення».

Гра «Інформаційно-пізнавальна суперечність». Укладання порівняльної таблиці «Школи і напрями фольклористики». Підготовка презентації про фольклористичну діяльність М. Драгоманова, П. Чубинського, І. Франка, В. Гнатюка (на вибір).

1.4. Українська фольклористика ХХ ст. (15 год)

Теоретична частина. Основні етапи розвитку. Західноєвропейські наукові школи («фінська», психоаналітична, структурна, семіотична) і українська фольклористика. Збирання, видання, дослідження українського фольклору у ХХ ст. Розвиток радянської фольклористики. Роль Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії імені М. Рильського в організації фольклористичної діяльності. Основні фольклористичні видання (журнали «Народна творчість та етнографія», «Народознавчі зошити, «Берегиня», часопис «Народознавство»). Тенденції розвитку української фольклористики кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Практична частина. Ознайомлення з основними фольклористичними виданнями, опрацювання тематичних рубрик. Бліц-опитування. Підготувати доповідь на тему «Роль Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії імені М. Рильського в організації фольклористичної діяльності».

Розділ 2. Основні світоглядні системи українського фольклору (23 год)

2.1. Дохристиянські вірування давніх слов'ян (15 год)

Теоретична частина. Анімізм. Тотемізм. Фетишизм. Культ (предків, води, вогню, вітрів, дерев, тварин, рослин, небесних світил, предметів тощо).

Практична частина. Підготувати реферат про язичницьких богів – Сварога, Дажбога, Велеса, Лади та ін. (на вибір). Презентація та обговорення книжки (на вибір учителя): «Нарис української міфології», «Первісна міфологія українського фольклору: Монографія», «Слов'янська міфологія», «Дохристиянські вірування українського народу: історично-релігійна монографія», «Світогляд українського народу: ескіз української міфології». Робота зі словником давньоукраїнської міфології. Робота у групах (запитання – відповідь).

2.2. Історична епоха в розвитку українського фольклору (8 год)

Теоретична частина. Християнство та його вплив на розвиток української народної словесності. Двовір'я як поєднання у свідомості народу язичницького та християнського світоглядів.

Практична частина. Виконання індивідуальних завдань дослідницького характеру. Презентація та обговорення книжки «Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: космогонічні українські народні погляди та вірування». Обговорення проблемних питань.

Підготовка виступу на тему «Вплив християнства на розвиток народної творчості».

Розділ 3. Народна документальна (історична) проза (36 год)

3.1. Легенди (12 год)

Теоретична частина. Основні групи (меморати, хронікати, фабулати). Особливості неказкової народної прози у її зіставленні з казковою. Класифікація українського народного неказкового епосу.

Жанрові особливості легенд, їх класифікація. Аналіз основних груп легенд, їх різновидів. Міфологічні легенди, їх зв'язок із давніми міфічними уявленнями. Тематичні групи міфологічних легенд (антропоморфічні, зооморфічні, тератоморфічні, етіологічні, демонологічні тощо). Своєрідність мотивів та образів апокрифічних легенд, їх зв'язок із книжною традицією. Своєрідність мотивів та образів апокрифічних легенд: тематичні різновиди (космогонічні, антропогенічні, антропологічні, оноματοлогічні, етногонічні; старозавітні та новозавітні легенди; агіографічні, есхатологічні та ін.). Історико-героїчні легенди: співвідношення у них історичної достовірності й домислу. Аналіз основних тематичних груп (топонімічних, етимологічних, топографічних легенд). Легендарний ліро-епос. Старцівські пісні.

Практична частина. Презентація й обговорення книжки «Сокіл-Род. Легенди та міфи стародавніх українців». Інтелектуальна гра (бліц-опитування). Тренінг «Експрес». Укладання таблиці «Народна історична проза». Бесіда за запитаннями. Зустрічі з фольклористами. Виконання індивідуальних і творчих завдань дослідницького характеру. Складання кросворда «Легенди».

3.2. Перекази (10 год)

Теоретична частина. Тематичні групи та цикли народних переказів, їх зв'язок з історичним минулим українського народу. Аналіз історико-хронологічних циклів переказів (перекази періоду староруських часів та княжої доби, перекази періоду половецьких і турецько-татарських нападів, перекази

доби козаччини та національної війни 1648–1654 рр., перекази періоду Руїни і доби національно-визвольних рухів XVIII ст., перекази новітньої доби (XX ст.)).

Практична частина. Виконання індивідуальних завдань дослідницького характеру. Складання порівняльної таблиці «Спільні та відмінні риси легенд і переказів». Підготовка повідомлення на тему «Легенди і перекази нашого краю». Виконання тестових завдань.

3.3. Народні оповідання. Бувальщини (10 год)

Теоретична частина. Аналіз жанру бувальщини. Зв'язок бувальщини з повір'ями та народною демонологією. Жанр народного оповідання. Різновиди народних оповідань, різноманітність тематики, особливості побутування. Порівняльний аналіз жанрів української народної неказкової прози, їх спільні й відмінні риси. Поетика жанрів неказкової прози, їх зв'язок із казковою традицією.

Практична частина. Виконання творчих завдань дослідницького характеру. Робота з текстами. Робота з аудіо- та відеозаписами. Тестування.

3.4. Зв'язок історичної прози з художньою літературою (4 год)

Теоретична частина. Українська народна неказкова проза і художня література: запозичення та взаємовпливи.

Народні апокрифічні легенди у творчості Г. Сковороди. Мотиви демонологічних легенд у прозі Г. Квітки-Основ'яненка, М. Костомарова, Марка Вовчка, О. Стороженка, Т. Шевченка. Народні легенди у творчості І. Франка, М. Коцюбинського, Лесі Українки. Характер народних оповідань М. Івченка, В. Підмогильного, М. Стельмаха. Сюжети народних легенд і переказів у творчості сучасних письменників.

Практична частина. Робота з текстами. Бесіда за запитаннями. Виконання індивідуальних і творчих завдань дослідницького характеру. Підготовка реферату про вплив народної історичної прози на літературні твори (на прикладі творчості письменника рідного краю).

Розділ 4. Пареміографія як частина фольклору (33 год)

4.1. Пареміографія. Пареміологія (7 год)

Теоретична частина. Художня природа, жанрові різновиди і класифікація паремій. Поетика малих фольклорних жанрів.

Практична частина. Робота з паремійними жанрами, визначення художніх засобів (алітерація «Коси, коса, поки роса»; звуконаслідування «Ні

чичирк»; тавтологія «Біда бідою їде, Бідою поганяє» та ін.). Виконання творчих завдань дослідницького характеру. Обговорення проблемних питань.

Презентація й обговорення книжки «Народ скаже – як зав'яже: українські народні прислів'я, приказки, загадки».

4.2. Загадки. Класифікація. Поетика жанру (6 год)

Теоретична частина. Визначення жанру. Класифікація. Поетика жанру. Збірники загадок М. Номиса, П. Чубинського, В. Шухевича. Академічне видання загадок. Функції загадок. Тематичні групи. Поетична мова, образність, художні засоби. Метафоричність та алегоричність. Використання порівнянь, діалогізація мови, безсполучниковість. Функції числівників та власних імен. Місце алітерації, звуконаслідувальних слів. Засоби ритмізації мови загадок. Функціонування в побуті.

Практична частина. Обговорення книжки «Загадки» І. Березовського. Дослідження загадок. Виконання індивідуальних і творчих завдань. Обговорення проблемних питань. Проведення конкурсу на визначення кращого знавця загадок.

4.3. Приказки і прислів'я (6 год)

Теоретична частина. Визначення жанрів. Походження прислів'їв і приказок. Афористичність, лаконізм, образність прислів'їв і приказок. Зорові й слухові образи. Збирання і вивчення приказок і прислів'їв. Збірники К. Зиновієва, М. Номиса, І. Франка. Підсумкове академічне видання жанрів у чотирьох томах М. Пазяка.

Практична частина. Презентація й обговорення книжок (на вибір учителя). Проведення бесіди за запитаннями.

Виконання індивідуальних і творчих завдань дослідницького характеру. Укладання таблиці «Прислів'я та приказки».

4.4. Прикмети, повір'я. Тематика і поетика (6 год)

Теоретична частина. Визначення жанрів. Роль прикмет, повір'їв у формуванні народного світогляду. Уявлення народу про природу, її явища, час, пори року, про діяльність людини на основі своєрідного національного світогляду з елементами міфологічного мислення, віри, табу (заборони) і передбачення в народних повір'ях. Тематика й поетика.

Практична частина. Презентація й обговорення книжки «Вінець». Виконання творчих завдань дослідницького характеру. Вікторина «Знавець».

4.5. Вітання, тости, побажання-подяки (4 год)

Теоретична частина. Прокльони, присяги, приказки-застереження, народні порівняння, афоризми, каламбури. Поетика жанрів.

Практична частина. Виконання індивідуальних завдань дослідницького характеру. Обговорення проблемних питань. Бліц-опитування.

4.6. Зв'язок паремій з художньою літературою (4 год)

Теоретична частина. Використання паремій для назв художніх творів (А. Свидницький «Хоч з моста та в воду», «Проти сили не попреш, з чим родився, з тим і вмреш»; Панас Мирний «Лихий попутав»; М. Кропивницький «Пошився в дурні», «Доки сонце зійде, роса очі виїсть», «Дай серцю волю, заведе в неволю» тощо).

Використання прислів'їв, приказок, прокльонів, афоризмів у творах українських письменників.

Практична частина. Робота з текстами. Виконання творчих завдань дослідницького характеру.

Розділ 5. Український фольклор ХХ ст. (12 год)

Теоретична частина. Радянський псевдофольклор: відображення політичних реалій. Збірники радянського псевдофольклору «Закон нам дав великий Сталін», «Сонце з Кремля», «Народні пісні про радянську жінку», «Поети колгоспного села» та ін. Жанрова палітра радянського фольклору: пісні (революційна пісня, пісня-стогін, пісня-жарт, пісня-сарказм тощо), думи, коломийки, частівки, казки, перекази, легенди, анекдоти, прислів'я, приказки.

Практична частина. Робота з текстами. Робота з аудіо- та відеозаписами.

Обговорення проблемних питань. Виконання індивідуальних завдань дослідницького характеру. Обговорення проблемних питань. Дослідження-інтерв'ювання (опитування людей старшого покоління щодо народної творчості у радянські часи, записати зразки творів). Оприлюднення результатів.

Розділ 6. Український фольклор початку ХХІ ст. (36 год)

6.1. Сучасний міський фольклор (14 год)

Теоретична частина. Семіотика і міфологія міста в сучасному фольклорі. Міський фольклор. Жанри міського фольклору. Пісенні традиції. Регіон у фольклорній картині України.

Міська неказкова проза. Семантика передбачень і загадування бажань. Образ пам'ятника в міському фольклорі. Міські перекази, легенди.

Обряди сучасного міста. Міське весілля. Традиційне та «нове» у сучасній обрядовій традиції. Практика перехідних ритуалів. Обрядовий топос. Семантика, міфологія обрядових елементів. Вбрання нареченої: табу, мода, забобони. Церемонія весілля: організація, сценарій.

Практична частина. Робота з аудіо- та відеозаписами. Виконання творчих завдань дослідницького характеру. Обговорення проблемних питань.

Дослідження-інтерв'ювання (опитування серед людей молодого покоління щодо сучасної народної творчості, записування зразків творів). Оприлюднення результатів.

6.2. Фольклор і туристичний бізнес. Політичний фольклор і фольклор у політиці (12 год)

Теоретична частина. Топонімічні розповіді, легенди, перекази. Бренд у туристичній міфології.

Політичні акції та сценарії масових заходів. Фольклор Майдану. Політичний анекдот, політичні пісні.

Практична частина. Робота з аудіо- та відеозаписами. Виконання індивідуальних і творчих завдань дослідницького характеру. Обговорення проблемних питань.

Підготовка повідомлення «Фольклор і туристичний бізнес мого міста (села)».

Презентація та обговорення книги «Український політичний фольклор» (упорядкування, передмова, коментарі Є. М. Пащенко).

6.3. Сучасний дитячий фольклор. Учнівський фольклор (10 год)

Теоретична частина. Система дитячих ігор у сучасній культурі. Рухливі ігри. Життєтворчі ігри: образ дитячих будиночків у літературі. Рольові ігри – «донька-мати». Фольклор на асфальті. Дитячі графічні загадки. Обряд поховання тварин у дитячій культурі. Дитячий «страшний» фольклор: система персонажів (домовик, Баба Яга та ін.). Мирилки. Дразнилки.

Учнівський фольклор: історія розвитку. Обрядові традиції у шкільному житті. Магія іспиту: повір'я, обряди, прикмети. Шпаргалки. Анекдоти про школу. Учнівські пісні. Байки.

Практична частина. Виконання творчих завдань дослідницького характеру. Робота з аудіо- та відеозаписами. Обговорення проблемних питань. Дослідження-інтерв'ювання серед дітей щодо знання сучасних страшилок, мирилок, дразнилок.

Проведення конкурсу на визначення знавця сучасних традицій та обрядів.

Розділ 7. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год)

Теоретична частина. Перспективні напрями досліджень сучасної фольклористики. Основні дослідники та наукові установи, що вивчають фольклор. Основні методологічні підходи до аналізу проблем ХХ ст. Уточнення теми наукового дослідження та її обґрунтування. Рецензування як форма зовнішньої оцінки наукової роботи. Поняття наукової статті, її структурні частини, правила оформлення та публікації. Впровадження наукових досліджень у практику. Можливі варіанти дослідницької роботи у виші. Психологічна підготовка до публічних виступів і дискусій.

Практична частина. Виконання науково-дослідницької роботи за індивідуальними планами учнів і завданнями керівника гуртка. Написання та оформлення науково-дослідницької праці: вступна частина наукового дослідження; структурування основної частини наукової праці; опрацювання наукової літератури, джерел; систематизація зібраного матеріалу; укладання розділів; оформлення посилань на опрацьовану наукову літературу; формування висновків до кожного розділу.

Удосконалення наукових напрацювань минулих років. Підготовка наукових досліджень до публікації у вигляді наукових і науково-популярних статей. Написання і редагування статей, рецензування.

Підготовка до захисту учнівських науково-дослідницьких робіт: створення доповідей, мультимедійного супроводу, наочних матеріалів. Вдосконалення риторичних прийомів, психологічної витримки під час публічних виступів і дискусій.

Розділ 8. Конкурси, лекторії, екскурсії (21 год)

Теоретична частина. Зустрічі з науковцями. Екскурсії до музеїв. Наукові читання, лекторії, тематичні заходи.

Практична частина. Участь у конкурсах, олімпіадах, виставках. Оформлення щоденника гуртківця, написання звітів, створення мультимедійних презентацій щодо відвідування музеїв, культурних споруд тощо.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи гуртка за навчальний рік та весь період навчання. Рекомендації щодо подальшої дослідницької роботи.

Практична частина. Наукова конференція – презентація кращих учнівських науково-дослідницьких робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- етапи становлення та розвитку української фольклористики;
- основні світоглядні системи українського фольклору;
- основні групи народної документальної прози;
- особливості неказкової народної прози;
- класифікацію історичної прози;
- жанрові особливості легенд, їх класифікацію;
- тематичні групи та цикли народних переказів;
- різновиди народних оповідань;
- жанрові різновиди і класифікацію паремій;
- особливості паремійних жанрів;
- особливості розвитку українського фольклору ХХ ст.;
- специфіку розвитку українського фольклору початку ХХІ ст.;
- основні вимоги до наукових та науково-популярних статей, поняття авторського і друкованого аркуша.

Вихованці мають уміти:

- грамотно, логічно і змістовно викладати свої знання, думки, оцінки;
- вживати наукову термінологію;
- працювати над завданнями індивідуально та в колективі;
- виважено, змістовно вести дискусію;
- публічно виступати, брати активну участь у колективному обговоренні порушеного питання чи проблеми;
- працювати з текстом наукового, науково-популярного чи навчального видання;
- аналізувати джерела, ставити до нього певні евристичні запитання і давати на них відповіді;
- виявляти причинно-наслідкові зв'язки;
- надавати стислу і розгорнуту характеристику історичному явищу, події чи процесу;
- правильно визначати значення та роль тієї чи іншої події, процесу, явища;

- об'єктивно оцінювати роль того чи іншого історичного діяча;
- складати порівняльні таблиці;
- висловлювати власні міркування щодо тих чи інших подій, явищ, процесів;
- критично оцінювати ті чи інші судження;
- визначати актуальні проблеми сучасної фольклористики, формувати відповідно до них теми дослідницьких робіт;
- формувати мету і завдання дослідження, обґрунтовувати актуальність, хронологічні та географічні межі роботи;
- визначати практичне значення, доводити наукову новизну;
- шукати необхідну наукову інформацію і джерельне забезпечення;
- самостійно планувати етапи роботи, складати план-проспект;
- структурувати наукову працю, добираючи до структурних підрозділів необхідний фактологічний матеріал;
- аналітично розмірковувати над поданим фактичним матеріалом;
- робити узагальнення та формувати висновки наукового дослідження;
- укладати список використаної літератури;
- укладати додатки до наукової праці;
- редагувати і корегувати текст;
- оформлювати роботу відповідно до поставлених технічних умов;
- оформлювати наочні матеріали;
- створювати мультимедійні презентації;
- складати план захисту науково-дослідницької роботи і виголошувати доповідь;
- аналізувати власні помилки і знаходити шляхи їх усунення;
- писати науково-популярні статті і шукати шляхи практичного втілення результатів роботи (виступати на конференціях, доповнювати експозиції музеїв і тематичних виставок тощо);
- окреслювати майбутні перспективи своєї наукової діяльності.

Вихованці мають набути досвіду:

- розширення хронологічних та географічних меж джерельної бази;
- виділення окремих аспектів, посилення глибини аналізу;
- редакційно-стилістичної роботи;
- підготовки наукових досліджень до публікації у вигляді наукових та науково-популярних статей;
- підготовки до захисту учнівських науково-дослідницьких робіт (створення доповідей, мультимедійного супроводу, наочних матеріалів);

- вдосконалення риторичних прийомів, психологічної витримки під час публічних виступів і дискусій;
- участі у конференціях, конкурсах, олімпіадах, виставках.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

Обладнання	Кількість, шт.
<i>Апаратура</i>	
Комп'ютер	1
Принтер	1
Мультимедійний проектор	1
Екран для проектора	1
Мультимедійна дошка	1
Сканер	1
Копіювальний апарат	1
Накопичувач USB-flash-drive	За потребою
Диктофон	За кількістю вихованців
<i>Канцелярські приладдя</i>	
Папір друкарський	За потребою
Ручки кулькові	За потребою
Олівці	За потребою
Маркери	За потребою
Лінійки, гумки	За потребою
Папки	За потребою
CD-DVD-диски	За потребою
Стенди для виставки	За потребою

ЛІТЕРАТУРА

1. Бріцина О. Українська усна традиційна проза : Питання текстології та виконавства / О. Бріцина. – К. : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, 2006. – 400 с.
2. Василенко К. Український танець. Підручник / К. Василенко. – К. : ІПК ПК. – 1997. – 282 с.
3. Войтович В. Українська міфологія / В. М. Войтович. – Вид. 2-ге, стереотип. – К. : Либідь, 2005. – 664 с.; іл.
4. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис у 2 томах. / О. І. Воропай. – К. : Оберіг, 1991. – Т. 1. – 450 с; Т. 2. – 445 с.
5. Гончар К. Український образотворчий фольклор у сучасному культуротворчому процесі: традиції і новаторство [Текст]: автореферат... канд. мистецтвознавства, спец. : 26.00.01 – теорія та історія культури / К. Р. Гончар. – К. : Ін-т проблем сучасного мистецтва, 2015. – 16 с.
6. Грица С. Мелос української народної епіки / С. Грица [ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України]. / – Київ, 2015. – 344 с.
7. Дей О. Українська народна балада / О. Дей. – К. : Наукова думка, 1986. – 263 с.
8. Денисюк І. Національна специфіка українського фольклору / І. Денисюк // Слово і час. – 2003. – № 10. – С. 41–50.
9. Дмитренко М. Українська фольклористика : проблеми методології. Монографія / Микола Дмитренко [ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України]. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2015. – 364 с.
10. Довженок Г. Український дитячий фольклор : віршовані жанри / Г. В. Довженок / Г. Довженок. – К. : Наук. думка, 1981. – 172 с.
11. Дунаєвська Л. Українська народна казка / Л.Ф. Дунаєвська. – К. : [б. в.], 1987. – 127 с.
12. Єфремова Л. Частотний каталог українського пісенного фольклору. В трьох частинах : Ч.1. Опис. – К. : Наук. думка, 2009. – 720 с.; Ч. 2. Антологія-хрестоматія. – К. : Наук. думка, 2010. – 480 с. : ноти; Ч. 3. Показчики. – К. : Наук. думка, 2011. – 512 с. : ноти.
13. Іваницький А. Український музичний фольклор. Підручник для вищих навчальних закладів / А. Іваницький. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 320 с.
14. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість : Підручник. – 3-тє видання / М. Лановик, З. Лановик. – К. : Знання-Прес, 2005. – 591 с.
15. Литвиненко В. Зразки народної хореографії. Підручник. – 2-ге видання. / В. Литвиненко. – К. : Альтерпрес, 2008. – 468 с.
16. Обрядовий музичний фольклор Волині та Західного Полісся : жанрово-регіональна антологія / [відп. ред. Г. А. Скрипник ; уклад. та вступ.

ст. А. І. Іваницького ; Національна академія наук України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського]. – Вінниця : Нова Книга, 2017. – 464 с. ; ноти.

17. Руснак І. Український фольклор : Навчальний посібник / І. Є. Руснак. – К. : Академія, 2010. – 300 с.

18. Семенов О. Український фольклор : Навчальний посібник / О. М. Семенов. – Глухів, 2004. – 254 с.

19. Українська фольклористика : словник-довідник / [уклад. та загал. редак. Михайла Чернопиского]. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. – 448 с.

20. Федас Й. Український народний вертеп (У дослідженнях 19-20 ст.) / Й. Федас. – К. : Наукова думка, 1987. – 184 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

1. <http://www.ruthenia.ru/folklore/folklorelaboratory/belous.htm>

2. <http://www.pisnia.iatp.org.ua/koh.htm>

3. <http://www.kremenets.com.ua/ukrain/legends/legends.htm>

4. <http://slovoto.org/tryanov/ballads/>

5. <http://lzbormik.narod.ru/hrushukr/hrush419.htm>

6. <http://www.droop.by.ru/zarub/num1.htm>

7. <http://www.twirpx.com/file/570128/> – Українські народні танці

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчально-методичне видання

Алла Віннічук

**ПРОГРАМА
З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

«ФОЛЬКЛОРИСТИКА»

Дослідницько-експериментальний напрям

Відповідальні за випуск – О. Лісовий, С. Лихота

Дизайн обкладинки – Б. Лісовський

Редактор – А. Саїбова

